

"Wij hoeven zoiets niet te vrezen omdat de SP.A eigenlijk tussen de Nederlandse PvdA en de SP in staat." Zo luidde de commentaar van SP.A-voorzitter Johan Vande Lanotte op de overwinning van SP-Nederland bij de recente Nederlandse verkiezingen. Voor alle zekerheid pakte hij op het congres daarna uit met de boodschap dat er meer arbeiders in het parlement moeten komen. Ondermeer VW-hoofddelegee Jan Vanderpoorten en Ford-Genkdelegee Meryem Kitir mochten het podium betreden. Op de linkse websites regende het verontwaardigde reacties, maar die kunnen niet wegnemen dat de Vlaamse sociaal-democratie zich als een ware kameleon door het politieke landschap begeeft. Het schip vaart naar rechts, maar er worden extra gewichtjes bij gehangen op de linkerflank.

Over de grond van de zaak kunnen we kort zijn. De Vlaamse sociaal-democratie is al lang niet meer de partij die ze ooit geweest is: een arbeiderspartij met brede aanhang, steunend op de grote socialistische sociale organisaties, die werk wil maken van een geleidelijke lotsverbetering voor de werkende mensen, op basis van een trouwe relatie met het patronaat en een inkapseling in de staat.

Twintig jaar aan de macht

Het interne leven is peilsnel achteruitgegaan. Net als de meeste andere traditionele partijen schuift de SP.A meer en meer op in de richting van een verkiezingsmachine, een kiesvereniging, waarvan het beheer in handen is van een klein kransje politieke leiders, die opereren in samenspraak met een aantal professionele experts. Op politiek vlak heeft de partij zich vanaf de jaren 80 aangesloten bij een opkomende neoliberale consensus, als antwoord op de economische crisis van de jaren 70. In tijden van economische terugloop, was er inderdaad weinig alternatief voor een partij die weigert buiten de grenzen en limieten van het kapitalisme te denken. Die neoliberale ommezwaai leidde tot een indrukwekkende periode van deelname aan de macht, die verdergaat tot op vandaag. Indien de SP.A ook deel uitmaakt van de volgende federale regering, zal de partij binnenkort 20 jaar uitvoerende politieke macht in België kunnen vieren. Tijdens die twintig jaar voerde de partij trouw en nauwgezet de agenda van de internationale instellingen en de Europese Unie uit: liberaliseren van markten, privatiseren van overheidsbedrijven, flexibiliseren van de arbeidsmarkt, strikt financieel beleid met geen tekorten, lastenverlagingen ter bevordering van een bedrijfsvriendelijk klimaat en noem maar op.

Interne crisissen

Dat neoliberale beleid zorgde tijdens die 20 jaar voor herhaaldelijke botsingen tussen de partij en de socialistische arbeidersbeweging, met als belangrijkste uitschieters de strijd tegen het Globaal Plan in 1993 en recenter de strijd tegen het generatiepact. Keer op keer zat het er bovenarms op, maar telkens wanneer het lijkt alsof de breuk onherstelbaar en totaal is, wurmt de partij zich toch nog naar een uitgang uit de crisis. Niet dat ze erin slaagt het vertrouwen steeds terug te winnen. Op die 20 jaar tijd namen heel wat traditioneel socialistische stemmers de wijk naar het VB en vooralsnog lijken die allerminst terug te keren naar de oude stal. Bovendien kon je bij de strijd tegen het generatiepact, net als in Duitsland trouwens, vaststellen dat het ook voor een aantal oude SP.A-getrouwen uit het vakbondsapparaat stilaan teveel werd. Maar toch. Tot op vandaag leidde dat niet tot een echte destabilisering van de sociaal-democratie, zoals we die in Frankrijk op zeker moment hebben gezien. Als er zich ernstige interne crisissen voordeden hadden ze haast altijd te maken met interne corruptiezaken als Augusta of politiek personeel dat niet van de vetpotten kon blijven. Rijst de vraag hoe de sociaal-democratie er steeds opnieuw van onderuit weet te muizen en zichzelf her uit te vinden.

"Linkser dan Blair en Schröder"

We zien daarvoor twee belangrijke redenen. Ten eerste moet gezegd dat de Vlaamse

sociaal-democratie zich in nogal wat debatten een scheutje linkser opstelt dan een aantal Europese zusterpartijen. SP.A-ondervoorzitter Caroline Gennez stelt daarover: "Ik ben Tony Blair of Gerhard Schröder niet. Ik voel me niet verantwoordelijk voor hun beleid. Samen met de Fransen behoren we tot de meest linkse socialistische partijen in Europa.". Is dat méér dan holle rethoriek? Toch wel. Er bestaat inderdaad ondanks alles een behoorlijk groot verschil tussen de keiharde soberheid van de Duitse 'socialist' Hartz en het Belgische 'generatiepact'. De logica en de rode draad is in beide gevallen de neoliberale Lissabonpolitiek van de EU, maar de intensiteit van de aanval is wel minder groot in België. Ook de wijze waarop Tony Blair zich samen met Bush in de oorlog om Irak stortte, staat behoorlijk veraf van de politiek van de sociaal-democratie in ons land.

Bovendien weten de Vlaamse sociaal-democraten van tijd tot tijd te verrassen met een links discours. Over de oprechtheid daarvan kan je een boom opzetten, maar dat neemt niet weg dat bijvoorbeeld het boekje van Gennez over Europa overkwam als vloeken in de Europese sociaal-democratische kerk. De gratis bussen van een Steve Stevaert en gans het bijhorende discours over recht op mobiliteit deed ongetwijfeld heel wat wenkbrauwen fronsen in binnen- en buitenland. Maar ook in het debat over de vergrijzing stelde Stevaert, net voor hij naar Limburg vertrok: "Als men wil raken aan de pensioenleeftijd of het brugpensioen, dan is het zonder ons." Zo bekeken gaat het natuurlijk om een joekel van een niet nagekomen belofte, maar het is symptomatisch dat de SP.A zich vaak van zijn linkerkant laat zien in het debat, om dan achteraf het regeringsbeleid voor te stellen als een compromis met die verdomde liberalen. Tuybens pleit tegen de liberalisering van de post. Tobback stelt een verhoging van de pensioenen in het vooruitzicht. Kortom, nu en dan wordt er een links ballonnetje opgelaten. Uiteraard neemt dit alles niet weg dat de SP.A fundamenteel de trouwe uitvoerder van het neoliberalisme is geworden. Maar in de praktijk wordt er een draai aan gegeven en komt de SP.A van tijd tot tijd op de proppen met verrassende en linkse stellingnames in het maatschappelijke debat.

Extreme Make Over

Daarnaast is er nog een tweede element dat ervoor zorgt dat de SP.A op koers blijft of zelfs weet te groeien. De partij kan doen wat een vakbond nooit kan, namelijk van publiek veranderen. De SP.A heeft die keuze zeer duidelijk gemaakt, en waarom ook niet? Met de sociaal-liberale lijn die nu reeds jarenlang gevolgd wordt, ziet de partij het als onmogelijk om de stemmers die ze verloor aan het VB terug op te vissen. Daar is inderdaad een andere politiek voor nodig. Maar de partij begrijpt wel dat er aan de andere kant van het spectrum een nieuw publiek aan te boren valt, van stemmers die traditioneel niet snel voor een socialistische partij zouden stemmen, maar nu toch verleid kunnen worden door het 'linkse liberalisme'. Reclameman Patrick Janssens had dit bijzonder goed begrepen en sloot daarom een (op het eerste gezicht) duur samenwerkingsverband met de zelfverklaarde links liberalen van Spirit. Qua imagemake-over kon dat tellen.

Het is trouwens diezelfde Janssens die tijdens de recente verkiezingen aantoonde dat deze tactiek kan werken. In plaats van stemmen af te pakken van het VB eindigden die verkiezingen inderdaad op een gelijkspel tussen coalitie en oppositie, met dat verschil dat Janssens zwaar ingevreten had op het kiespubliek van de andere coalitiepartijen. Uiteraard ging het om een specifieke situatie, met een polarisering tussen Janssens en De Winter, maar toch is die uitslag zelf symptomatisch voor een trend die zich op andere plaatsen ook maar minder sterk en zichtbaar doorzet. Een polarisering tussen Janssens en de Winter had evengoed wél tot een échte verzwakking van het VB kunnen leiden, indien die eerste tenminste een andere koers zou gevolgd hebben.

Van 'de mensen' naar 'iedereen'

Terwijl de mond van Steve Stevaert overliep van 'de mensen', trok Johan Vande Lanotte de lijn bij zijn aantreden als voorzitter helemaal door. De SP.A is er ... voor iedereen. Leve de nieuwe links-liberale volkspartij, die een bloemetje gooit, naar werker en patroon, zelfstandige en boer, steuntrekker en beursspeculant... "Iedereen". In feite gaat om het de meest misleidende oneliner uit de politieke geschiedenis van België. Jaap Kruithof wist het ooit met humor te formuleren tijdens een

radio-uitzending op de VRT: "Ik raak het nooit eens met de mensen van de SP.A. Eerst noemden ze zich socialist en dan zei ik: "Nee, jullie zijn geen socialist meer, jullie zijn sociaal democraten. Nu noemen ze zich dan eindelijk sociaal democraten en nu moet ik heb zeggen: Nu zijn jullie geen sociaal-democraten meer, jullie zijn sociaal-liberalen."

Op naar twintig kaarsjes

Als de SP.A na tien juni opnieuw kan deel uitmaken van de federale regering, kan de partij dus 20 jaar deelname aan de politieke macht vieren. Gezien de relatieve handhaving van de PS in Wallonië lijkt de kans eerder groot dat dit het geval zal zijn. Formeel beweert Johan vande Lanotte dat hij ongebonden naar de verkiezingen trekt, dat wil zeggen zonder voorkeur voor één of andere coalitiepartner. Toch lijkt het duidelijk dat SP.A, net als VLD trouwens, indien mogelijk verder willen gaan met paars. Vooral de uitslag van Open VLD zal hierin beslissend zijn. Meest opvallend vandaag is echter de zorg waarmee Johan Vande Lanotte zijn linkerflank tracht af te dekken. De aanvallen op Groen gebeuren quasi onverhuld. Vooral het binnenhalen van de klimaathuisvrouw Margaretha Guidone werd beschouwd als een tussentijdse trofee in de strijd met de ecologisten. De partij nodigt sociale organisaties uit op haar congressen en arbeiders worden er letterlijk in de bloemetjes gezet. En zo hoopt de partij de storm die rond het generatiepact was ontstaan nog maar eens te kunnen trotseren.